

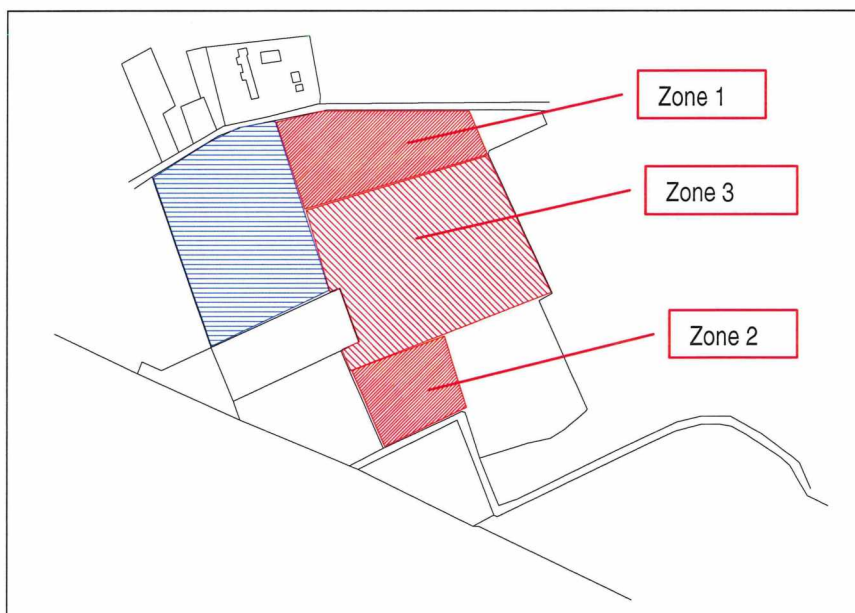
Project Archeologie Mandelstraat Roeselare – Rumbeke

Archeologisch onderzoek bedrijventerrein Mandelstraat – fase 1

Sinds november 2005 wordt archeologisch onderzoek uitgevoerd op het aan te leggen bedrijventerrein langs de Mandelstraat te Roeselare (Rumbeke). Dit onderzoek is mogelijk dankzij een samenwerking tussen verschillende partners. Enerzijds is er het stadsbestuur van Roeselare, dat instaat voor de personeelskosten (1 archeoloog, 1 archeologisch tekenaar, 2 arbeiders). Anderzijds is er de materiële en personele ondersteuning vanuit het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) en de Afdeling Monumenten en Landschappen (AML) van de Vlaamse Gemeenschap. De kosten voor de graafmachine worden door de West-Vlaamse Intercommunale (WVI) voor haar rekening genomen.

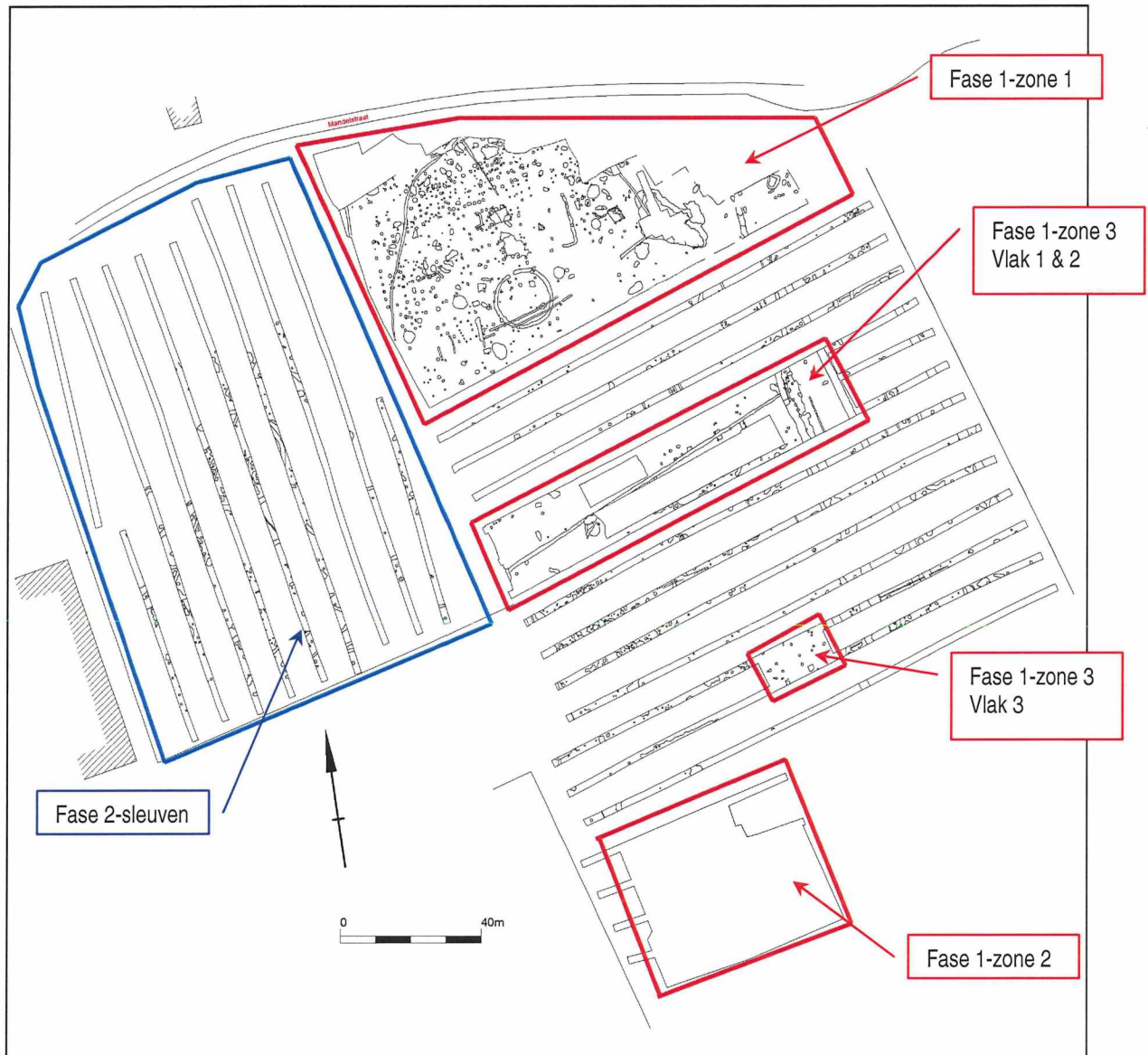
Bij de aanvang van de werkzaamheden werd het te onderzoeken terrein opgedeeld in 2 grote stukken, fase 1 en fase 2. Fase 1 omvat het oostelijk deel (rood gearceerd op onderstaand kaartje) van de site en was en is nog steeds het onderwerp van onderzoek, dit tot eind juli 2006.

Figuur 1: kaartje van terrein langs de Mandelstraat; rood gearceerd fase 1,
blauw gearceerd fase 2.

In eerste instantie werd op het terrein “fase 1” proefonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd. Op basis van de gegevens uit deze sleuven werd het terrein opgedeeld in drie zones (zoals aangegeven op het kaartje). De indeling werd gebaseerd op de dichtheid van de sporen die in het proefonderzoek werden opgemerkt. Zone 1 en 2 bleken beiden veelbelovende sporen te bevatten, terwijl de tussenliggende zone 3 veel minder archeologische sporen bevatte.

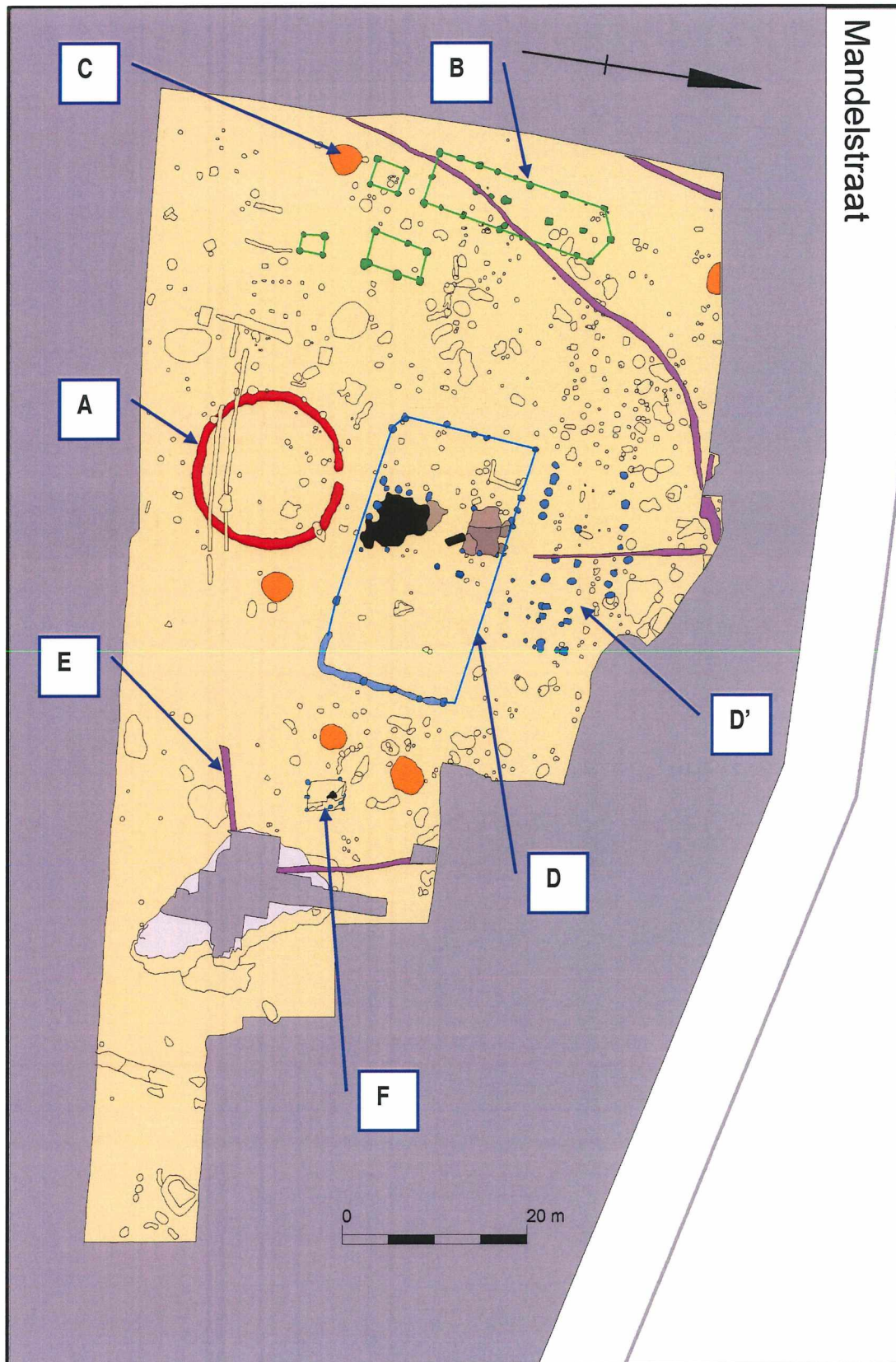
Er werd besloten om zones 1 en 2 integraal te onderzoeken, terwijl zone 3 verder verkend zou worden door middel van een aantal kleine onderzoeksvlakken. Voor het afwerken van "fase 1" is tijd voorzien tot eind juli 2006¹.

Figuur 2: detailplan van de site langs de Mandelstraat.

¹ In eerste instantie was tijd voorzien tot eind april 2006. Een hardnekkige winter en een slechte waterhuishouding op het terrein vormden de belangrijkste argumenten om deze termijn te verlengen tot eind juli 2006.

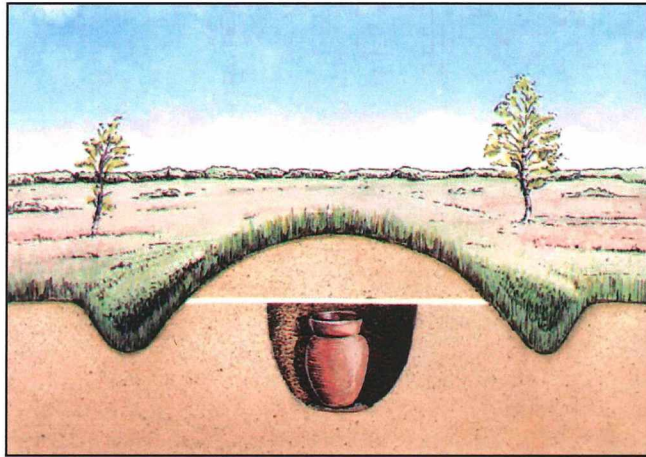
Een korte schets van de sporen die gedetermineerd en/of onderzocht werden:

Figuur 3: detailplan van onderzoek in zone1.

Zone 1:

- Een **circulaire gracht** (diameter ongeveer 16m) die op basis van typologie thuishoort in de Vroege- en Midden-Bronstijd (2000 - 1200 v.Chr.). Het gaat hier om een funerair monument opgetrokken voor het begraven van één of meerdere personen uit een lokale landbouwgemeenschap. Over West- en Oost-Vlaanderen zijn ongeveer een 1000-tal van deze monumenten gedocumenteerd via luchtfotografie (Universiteit Gent). Slechts een klein percentage hiervan werd al daadwerkelijk opgegraven. Het aantreffen van een dergelijke structuur in Rumbeke is opmerkelijk, aangezien deze nog niet gekend was via de luchtfotografie. Bovendien liggen dergelijke monumenten meestal in clusters (zogenoemde grafvelden, doorgaans bestaand uit een vijftal cirkels in een lineair patroon). Als gevolg van de eeuwenlange menselijke activiteit op de site en de landbouw zijn zowel de heuvel als de eigenlijke

Figuur 4: reconstructie van een grafheuvel.

- graven van deze structuren verdwenen. Enkel de onderste helft van de cirkelvormige gracht is bewaard, zoals hier in Rumbeke. Opmerkelijk is de onderbreking in de noordelijke zijde van de gracht (figuur 3, A). De meeste gekende cirkels zijn omgeven door een volledige gracht. Vergelijkend onderzoek zal hier moeten uitwijzen wat hier juist de functie van is.
- Een reeks paalkuilen die duidelijk deel uitmaken van een groter geheel, een **tweeschepige constructie**, opgebouwd uit een reeks wandpalen, zonder standgreppel. Een ingang kan niet eenduidig aangetoond worden. Mogelijk spreken we hier over een woonstalhuis, vermoedelijk Karolingisch (800 – 1000 n.Chr.), maar ook inheems Romeins (0 - 400 n.Chr.) lijkt niet uitgesloten. De constructie meet ongeveer 20-25m lang bij 8-10m breed. De paalkuilen bevatten slechts af en toe een scherf en het leeuwendeel van de gerecupereerde stukken zijn atypisch en niet geschikt voor een snelle determinatie. Mogelijk kan detailonderzoek van de bakwijze en verschraling van de scherven meer duidelijkheid omtrent de datering scheppen. Naast het veronderstelde centrale gebouw werden nog 3 kleinere constructies opgemerkt: twee ervan bestaan uit vier palen, een derde uit zes palen. Het gaat hier waarschijnlijk om spijkers, schuurtjes voor graanopslag die op een platform boven de grond werden opgetrokken. Met het aantreffen van zowel het woonstalhuis als de schuurtjes krijgen we een klare kijk op een volledig woonerf. (figuur 3, B)
- Bij het afgraven van de ploeglaag met behulp van de graafmachine werden een aantal grote zwartbruine ronde vlekken opgemerkt. Vier hiervan zijn zeker te determineren als **waterputten**, een vijfde blijft vooralsnog

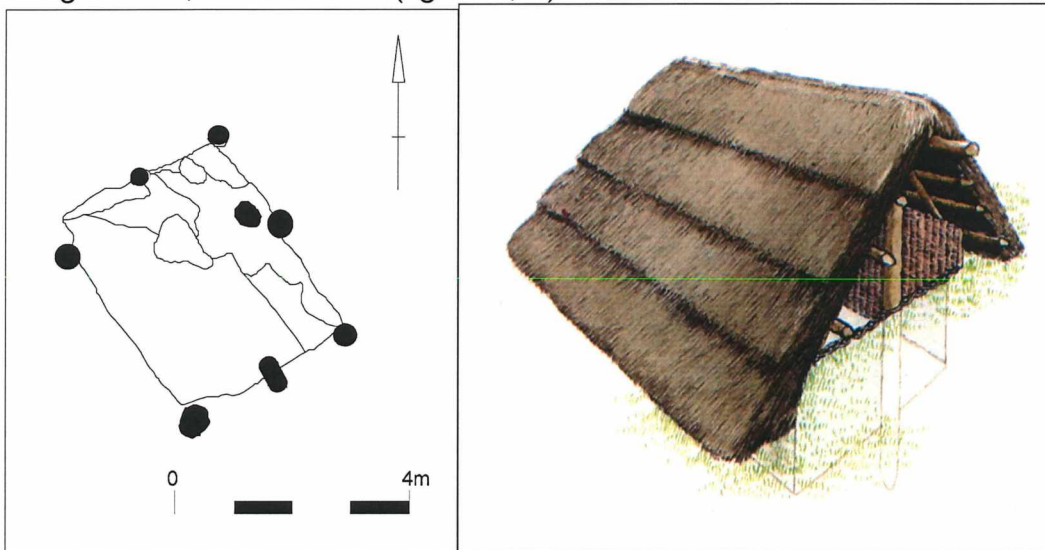
ongedetermineerd. Deze vijf structuren moeten nog verder onderzocht worden want ook al zijn de waterputten opgevuld en gedempt, ze blijven als het ware functioneren. Het zijn plaatsen waar het grondwater makkelijker aan de oppervlakte komt en kunnen dus niet zomaar uitgegraven worden. Het dient gezegd dat de natte eerste helft van 2006 het onderzoek van deze structuren niet bevorderde. In juli worden deze putten aangepakt, mogelijk met hulp van een kleine graafmachine uit de stedelijke werkplaatsen². Naar analogie met voorgaande opgravingen in de omgeving (cf. J. Goderis, Werkgroep Archeologie Roeselare) verwachten we dat de putten om en bij twee tot drie meter diep gaan, al dan niet met bewaarde houten beschoeiing. Qua datering kunnen we, op basis van de reeds ingezamelde scherven en vondsten stellen dat deze waterputten thuishoren op een woonerf zoals hierboven reeds beschreven. Het grote aantal van deze putten op dit kleine areaal kan verklaard worden door de relatief beperkte tijdspanne waarbinnen deze structuren bruikbaar zijn. Na enige tijd verzandden de putten (door de eigenheid van de bodem), waardoor de waterkwaliteit achteruit ging. Wanneer dit gebeurde ging men een nieuwe put aanleggen, in plaats van de oude te ruimen en te herstellen. De opgegeven putten bleven dan in gebruik als afvalput, wat ze voor ons archeologen zeer interessant maken. Bovendien zal het verdere onderzoek van de putten mogelijk bijkomende informatie opleveren over het uitzicht van het landschap van de site en de omgeving. Hiervoor zullen stalen voor pollenanalyse en macro-onderzoek van zaden en vruchten genomen worden. (figuur 3, C)

- Centraal in het opgravingsvlak van zone 1 werden een reeks paalkuilen en een aantal zwarte en grijze vlekken voorlopig geïnterpreteerd als een grote structuur (**woonhuis**), ongeveer O-W geïnterpreteerd. Vermoedelijk gaat het hier om een grote constructie, opgebouwd uit palen en een standgreppel, onderverdeeld in een aantal functionele ruimtes. De donkere vlekken bevatten veel humeus materiaal, houtskool, houtfragmentjes, scherven en bouw materiaal. Het lijkt erop dat deze vlekken zogenaamde potstallen zijn, dit zijn verdiepte stallen binnenin de constructie, waar het vee kon worden gestald. De mest en het andere afval dat zich hierin ophoopte werd na verloop van tijd dan uitgescheept en op de akkers uitgevoerd. De omvang van de constructie laat ook vermoeden dat een groot deel van het gebouw als opslagschuur werd gebruikt. De omvang van de structuur wijst op veel opslag, wat een datering in de Volle Middeleeuwen aannemelijk maakt (1100 – 1300 n.Chr.). Het schervenmateriaal spreekt dit tot nog toe niet tegen. (figuur 3, D)
- Naast de grote structuur is nog een cluster van **paalkuilen** aangeduid die er mogelijk verband mee houdt. Of hier een tweede (aanleunende) constructie uit te reconstrueren valt is momenteel nog niet duidelijk, maar verder onderzoek zal dit moeten uitwijzen. (figuur 3, D')
- Het terrein van zone 1 wordt doorsneden door een reeks **grachten / greppels** die duidelijk verband houden met elkaar. We spreken voorlopig over een soort van perceleringssysteem dat waarschijnlijk gelijktijdig is met de centrale grote structuur (D), omdat de grachten deze begrenzen zonder ze te oversnijden. In

² Hierover is al mondeling overleg gepleegd met J. Denys van de Stedelijke Werkplaatsen Roeselare, maar een concrete planning moet nog worden opgemaakt.

de grachtvulling werden verschillende soorten scherven en ander materiaal aangetroffen, gaande van scherven uit de Middeleeuwse en de Karolingische periode, maar ook Romeinse dakpannen en silex. Veel van deze vondsten zijn mogelijk intrusief of geremaniëerd. (figuur 3, E)

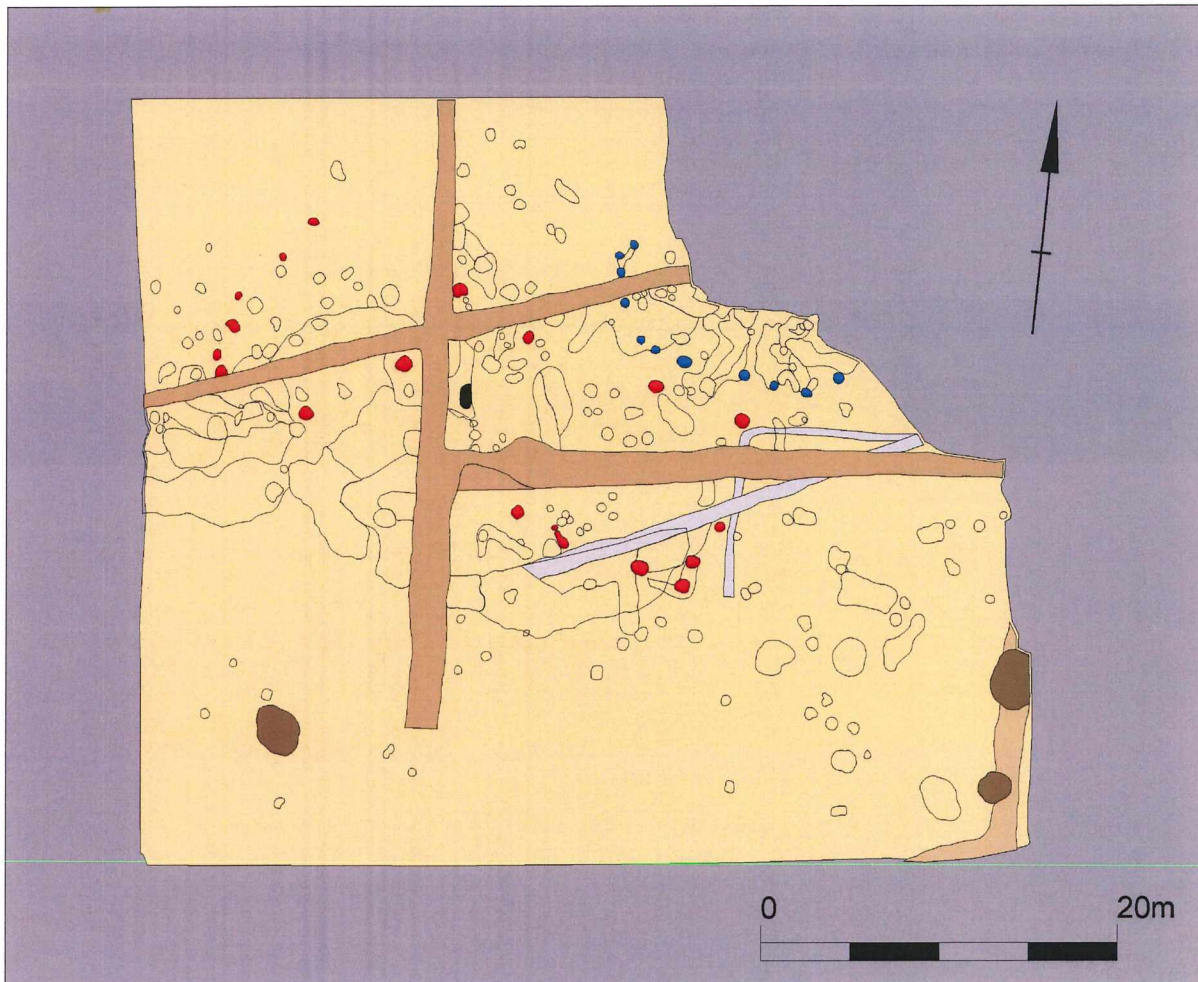
- Als laatste halen we hier een kleine structuur uit zone 1 aan, namelijk een **hutkom** (*Grubenhaus, fond de cabane*). Het gaat om een kleine constructie, ongeveer vierkant van vorm, met een reeks van paalkuilen. Het kan best vergeleken worden met een soort halfondergrondse ruimte, een soort van kelder. Hutkommen zijn op verschillende andere sites in binnen- en buitenland aangetroffen. Qua datering is er geen echte duidelijkheid, te meer omdat het exemplaar in Rumbek nagenoeg geen determineerbaar schervenmateriaal bevatte. De functie van deze ruimtes wordt meestal omschreven als artisanale ruimte, waar vooral geweven en gesponnen werd. Op andere sites werden daadwerkelijk ook de resten van vermoedelijke weefgetouwen en spinschijfjes aangetroffen, hier dus niet. (figuur 3, F)

Figuur 5: detailplan van de hutkom met een reconstructietekening.

Zone 2:

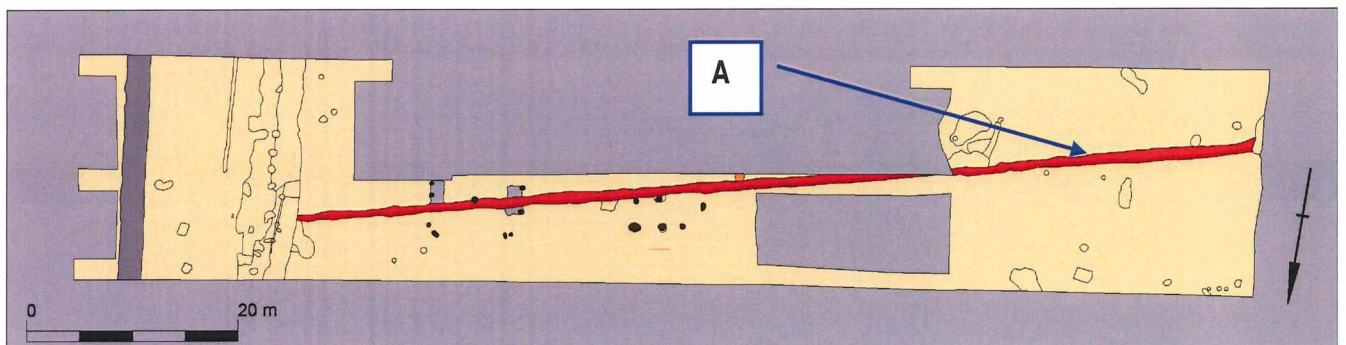
Het onderzoek in zone 2 is nog volop bezig. Een eerste blik op het grondplan maakt duidelijk dat centraal in deze zone een grote depressie aanwezig is, die vermoedelijk lang als een soort natte poel heeft open gelegen. Opmerkelijk is dat doorheen die depressie een kluwen aan paalsporen valt te onderscheiden. De mogelijkheid van het voorkomen van één of meerdere gebouwen opgetrokken uit palen kan niet worden uitgesloten. Links en rechts is al wat determineerbaar schervenmateriaal aangetroffen. Een aantal van deze scherven geeft aan dat er vermoedelijk sporen uit de Late IJzertijd aanwezig zijn (500 – 0 v.Chr.). Voorlopig is het onmogelijk hier meer informatie te geven. Aan de zuidelijke rand van zone 2 zijn ook een aantal grote ronde verstoringen opgemerkt. Nader onderzoek wees uit dat het om inslagputten van obussen uit de Eerste Wereldoorlog ging. Dit werd duidelijk aangetoond door de aanwezigheid van talrijke verwrongen stukken ijzer en fragmenten koper, afkomstig van de drijfbanden van de projectielen.

Figuur 6: detailplan zone 2.

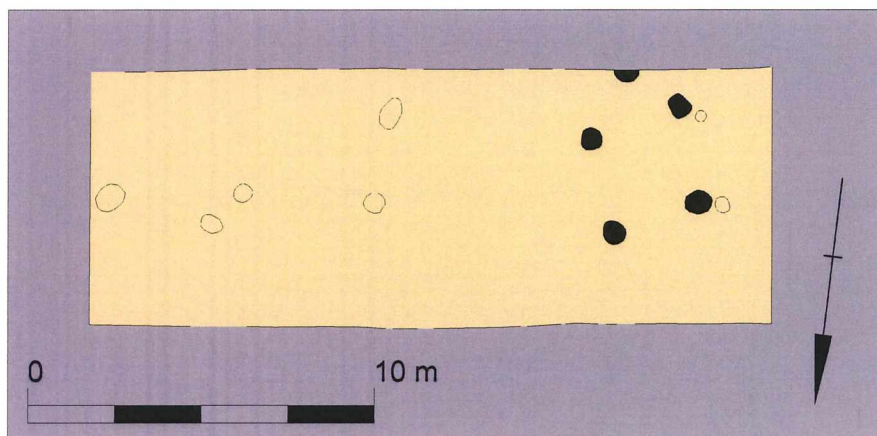
Zone 3:

Bij de aanvang van het archeologisch onderzoek was reeds duidelijk dat zone 3 een *off-site* gebied was: met andere woorden, de clusters van sporen bevonden zich in zones 1 en 2, terwijl in zone 3 enkel perifere structuren verwacht werden. Om dit te controleren werden een drietal kleinere vlakken opgegraven.

Figuur 7: detailplan van zone 3, vlakken 1 en 2.

De eerste twee vlakken werden in elkaars verlengde aangelegd omdat bij het afgraven een rechtlijnige gracht aangetroffen (figuur 7, A). De gracht werd op verschillende plaatsen onderzocht en naderhand volledig uitgegraven. Dit leverde een kleine collectie aan scherven en silexmateriaal op. De scherven laten toe de gracht toe te wijzen aan de Romeinse of de Vroegmiddeleeuwse periode. Naast de gracht werden een aantal paalkuilen opgemerkt die mogelijk de overblijfselen van kleine constructies vormden. Het gaat hier waarschijnlijk ook om schuurtjes.

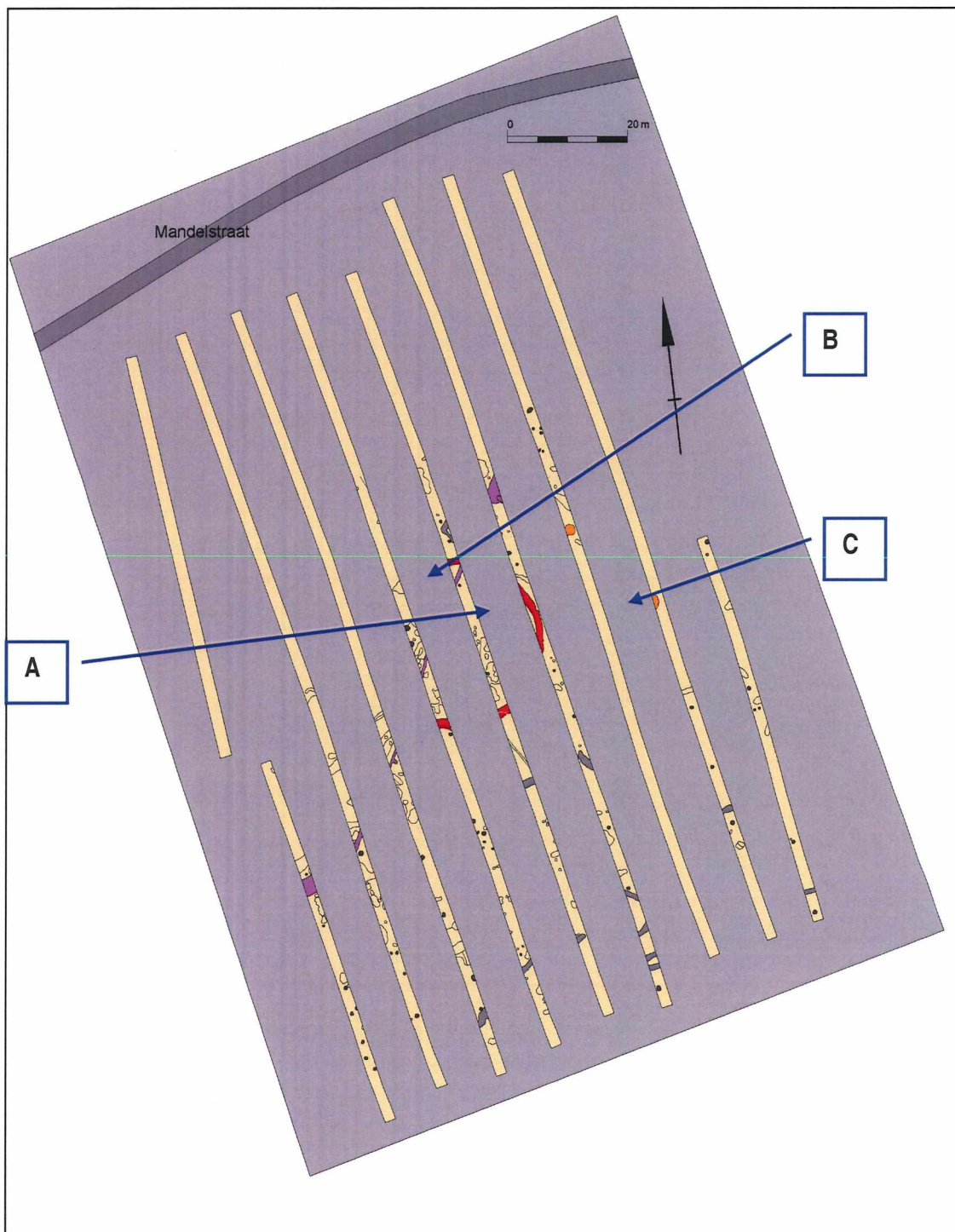

Figuur 8: detailplan van zone 3, vlak 3.

Vlak 3 van zone 3 leverde slechts vijf paalkuilen op die samen het grondplan vormden van wat opnieuw een schuurtje bleek te zijn. Ook hier werden wat scherven ingezameld, maar deze werden nog niet in detail bestudeerd.

Terreinevaluatie bedrijventerrein Mandelstraat – fase 2

In de loop van juni 2006 werd een proefonderzoek uitgevoerd op het areaal van fase 2 van het bedrijventerrein langs de Mandelstraat. Door middel van tien proefsleuven werd een beeld gevormd van het archeologische potentieel van dit terrein.

Figuur 9: plan van de proefsleuven in fase 2 met aanduiding van de belangrijkste sporen.

Wat onmiddellijk opviel bij het graven van de sleuven was het terreinverloop van de site. De noordelijke helft van de sleuven bestaat telkens uit waterzieke bodem, die bij de minste regenbui blank staat, terwijl de zuidelijke helft droog blijft. Dit wordt verklaard door de bodemgesteldheid van het terrein: de zuidelijke helft bestaat uit de verdwenen zandrug, die van nature beter gedraineerd is en wat hoger ligt. Het is ook op die zandrug dat de meeste sporen verwacht en aangetroffen werden.

- Een eerste structuur die opgemerkt werd is een circulaire gracht, hoogstwaarschijnlijk een gelijkaardig funerair monument als die opgegraven in zone 1 (figuur 9, A). Het gaat hier opnieuw om een exemplaar dat voordien niet opgemerkt was via luchtfotografische prospectie. Het is aannemelijk dat dit spoor in relatie staat tot de cirkel aangetroffen in fase 1. Verder onderzoek zal uitwijzen of beide cirkels onderdeel uitmaken van een grafveld uit de Vroege- en Midden-Bronstijd (2000 – 1200 v.Chr.). De detailstudie van deze structuur zal bijdragen tot de kennis van de grafcirkels in West- en Oost-Vlaanderen, zeker mocht blijken dat ook hier een onderbreking in de gracht kan aangetoond worden.
- Het terrein wordt doorsneden door een gracht die mogelijk aansluit op het grachtensysteem dat in zone 1 werd aangetroffen. Met andere woorden: het vermoedelijke perceleringssysteem kan uitgebreider zijn en blijft dan niet enkel tot zone 1 beperkt. (figuur 9, B) Er werden ook twee min of meer cirkelvormige zwartbruine vlekken aangetroffen die beide voorlopig als waterputten zijn bestempeld. (figuur 9, C) Ten zuiden van deze sporen, op de top van de zandrug, werden een drietal clusters van paalkuilen en greppeltjes aangetroffen. Deze worden hypothetisch geïnterpreteerd als fragmenten van constructies. Het betreft hier telkens archeologische aanwijzingen voor leven, werken en wonen van de mens uit het verleden. Het aangetroffen woonareaal uit zone 1 strekt zich dus verder uit in Z-O richting. Onderzoek van volledige woonerven blijft eerder uitzondering dan regel en biedt dus ook nieuwe wetenschappelijke invalshoek. Een voorbeeld hiervan kan zijn: de ruimtelijke analyse van de verschillende erfonderdelen, wat ons een blik kan bieden op de wijze waarop onze voorouders hun leefwereld ervaarden en indeelden.

Alle beschikbare informatie wijst erop dat de sporen die in zone 1 werden aangetroffen verder lopen op het areaal van fase 2. We mogen met enige zekerheid aannemen dat in het areaal van fase 2 nog een aantal structuren uit de Romeinse (0 – 400 n.Chr.) of Karolingische periode (800 – 1000 n.Chr.) aangetroffen zullen worden, naast een tweede grafcirkel uit de Vroege- en Midden-Bronstijd (2000 – 1200 v.Chr.).

Frederik Demeyere
Projectarcheoloog Stad Roeselare
0486 95 41 37
Frederik.Demeyere@telenet.be

Wouter Lammens
Archeologisch tekenaar Stad Roeselare
Wouter.Lammens@telenet.be